

Відгук рецензента
на дисертаційну роботу Олійник Христини Василівни на тему
«Кримінальна відповідальність за пропаганду, планування, підготовку,
розв'язування та ведення агресивної війни»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

1. Актуальність дисертаційної роботи. Питання протидії злочинам агресії є одними з найбільш значущих та актуальних для нашого суспільства. Більше того, боротьба зі злочинами агресії є не лише загальнодержавною проблемою, але й проблемою всієї міжнародної спільноти, оскільки вони посягають на мир та безпеку людства. Тому сьогодні ні в кого не виникає сумнівів у необхідності створення ефективних юридичних норм щодо розглядуваних посягань та проведення досліджень у цій сфері.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису - відповідає вимогам до оформлення дисертаційних робіт.

У розділі 1 «Загальні засади дослідження кримінальної відповідальності за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни», який складається з двох підрозділів, виокремлено загально визнані аспекти, а також ті, які залишаються невирішеними, окреслено дискусійні проблеми. Завдяки відповідному вивченню, частину досі невисвітлених питань піддано аналізу, щодо вирішення суперечливих - наведено додаткові аргументи. Здійснено огляд історико-правових джерел, у яких регламентувалась відповідальність за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни. За результатами моніторингу приписів кримінального законодавства окремих європейських і пострадянських держав, констатуються спільні і відмінні риси нормативного урегулювання цього питання. Висловлюється авторське бачення щодо доцільності імплементації деяких положень іноземного законодавства у вітчизняне. Проаналізовано кримінальне законодавство окремих держав, які є членами Європейського Союзу.

Розділ 2 «Кримінально-правова характеристика пропаганди, планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни» складається з чотирьох

підрозділів. Проаналізовано зміст і структуру суспільних відносин, які охороняються відповідними кримінально-правовими нормами. Також обстежено ознаки об'єктивної сторони складів злочинів, які посягають на суверенітет, територіальну цілісність або політичну незалежність іншої держави, та запропоновано рекомендації щодо їх тлумачення та використання у КК України.

Констатовано, що не для всіх форм вчинення злочину за ст. 437 КК України характерним є вчинення посягання пересічним громадянином. Лише службові особи, які займають особливо відповідальне становище із використанням владних повноважень мають потенційну можливість та відповідні засоби для участі у змові, плануванні, підготовці або розв'язуванні агресивної війни чи воєнного конфлікту.

Встановлено, що діяння, які полягають у пропаганді, плануванні, підготовці, розв'язуванні та веденні агресивної війни, можуть бути вчинені від імені та в інтересах юридичної особи (ч. 4 ст. 96-3). За загальним правилом, такий відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років. В окремих випадках, може бути встановлена і вища вікова межа, з досягненням якої особа може бути піддана кримінальному покаранню (планування чи підготовку агресивної війни можуть здійснювати особи, які займають керівні посади, у тому числі, глава держави, глава уряду, міністр оборони, керівник політичної партії та інші), тому вік не може бути однаковим для всіх категорій.

Обґрунтовано, що згадані злочини вчиняються з умисною формою вини у виді прямого умислу. Мета та мотив не є обов'язковими ознаками розглядуваних складів злочинів, а тому на кваліфікацію не впливають (корисливі мотиви, політичні мотиви, кар'єризм, ідеологічні спонукання, помста тощо).

Розділ 3 «Актуальні питання кваліфікації, караності та призначення покарання за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни» акумулює два підрозділи. Розглянуто типові (спеціальні) правила кримінально-правової кваліфікації злочинів, які полягають у пропаганді, плануванні підготовці, розв'язуванні та веденні агресивної війни чи воєнного конфлікту, а саме: кваліфікація закінченого та незакінченого злочину; кваліфікація кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті; кваліфікація сукупності норм.

Виокремлено перелік складів кримінальних правопорушень, які є суміжними зі складами злочинів, що встановлюють кримінально-правову заборону планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни, а також її пропаганди.

Зауважено, що застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності за планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни є неможливим, оскільки аналізоване посягання належить до категорії особливо тяжких злочинів, а також таких, щодо яких давність не застосовується (ч. 5 ст. 49 КК України) у зв'язку з їх високою суспільною небезпекою, позаяк становлять загрозу не лише національним інтересам, а й мають руйнівний вплив на мирне співіснування людства.

Очевидно, завершеність дослідження також у повноцінних висновках, узагальненнях, пропозиціях до удосконалення (доповнення) відповідного чинного законодавства, а також, в інформативних додатках до роботи.

3. Наукова новизна результатів, отриманих у дисертаційній роботі. Робота містить проекти законодавчих актів (у додатках), також, запропоновано відмовитись від використання поняття «воєнний конфлікт» у статтях 436, 437 КК України, задля забезпечення єдності термінології та системного підходу до її вживання, а також увідповіднення до норм міжнародного права. Натомість обґрунтовано необхідність встановлення кримінально-правової заборони пропаганди збройного конфлікту міжнародного характеру (ст. 436 КК України) та підготовки, розв'язування та ведення збройного конфлікту міжнародного характеру (ст. 437 КК України). Доведено, що використання у диспозиції ч. 1 ст. 437 КК України юридичних конструкцій «планування» та «участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій» є зайвим, оскільки вони охоплюються поняттям «підготовка», яке є ширшим за змістом та обсягом, і становлять форму підготовки. Виокремлено помилки, яких припускаються правозастосовні органи у процесі кримінально-правової кваліфікації злочинів, які полягають у пропаганді, плануванні, підготовці, розв'язуванні та веденні агресивної війни, а саме: «надлишкове» застосування статей КК України (коли злочинні дії, які полягають у веденні агресивної війни, кваліфікують ще й за іншими статтями КК України); «підміна» статей кримінального закону (неправильний вибір норми для кваліфікації злочину); невизнання в діяннях

наявності складу кримінального правопорушення. Обґрунтовано, аргументовано, що стадія готування та замаху у формах вчинення злочину, передбаченого ст. 437 КК України, є неможливою.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів забезпечується коректним застосуванням загальнонаукових та спеціально-наукових методів дослідження.

Окрім того, акти про використання результатів підтверджують висновки і рекомендації, які представлені у дисертаційному дослідженні. Робота достатнім чином опублікована та апробована, положення обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

5. Повнота викладу результатів досліджень у опублікованих працях. За проблематикою дисертації опубліковано 12 наукових праць, із них шість статей: три статті – в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»; одна стаття – у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу; дві статті – у фахових наукових виданнях України.

6. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Здобувачка достатньо повно обґрунтувала практичне значення свого дослідження, перспективи використання у: правотворчості – для подальшої модернізації відповідних законодавчих платформ у площині регламентації відповідальності за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни; правозастосовній практиці – під час здійснення кримінально-правової оцінки злочинних діянь, які полягають у пропаганді, плануванні, підготовці, розв'язуванні та веденні агресивної війни; навчальному процесі – у рамках викладання кримінально – правових навчальних дисциплін; науково-практичній діяльності – задля подальшого правового обстеження питань кримінальної відповідальності за вчинення відповідних посягань.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Вивчення зарубіжного законодавства несе ризик аналізу норм чи

законодавства в цілому, які зазнали змін, оскільки не завжди електронні ресурси містять актуальну інформацію. В ході порівняльного аналізу, дисертанткою розглядались норми КК Естонії. Однак відомо, що з 1 вересня 2002 року в Республіці Естонія діє Пенітенціарний кодекс, який, безумовно, повинен стати предметом аналізу у перспективі.

2. Відомо, що однією з форм вчинення злочину, передбаченого ст.437 КК України є «участь у змові, що спрямована на планування, підготовку або розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту». У дисертаційному дослідженні авторка схиляється до думки щодо необхідності відмовитись від цієї форми вчинення злочину. Втім така позиція видається дискусійною. Відомо, що для своєчасного виявлення та запобігання вчиненню злочинів із підвищеним ступенем суспільної небезпеки відповідальність за участь у змові закріплена в Особливій частині КК України. Такі склади злочинів є усіченими, оскільки момент їх закінчення визначається на стадії готування. З огляду на те, під час здійснення кримінально-правової кваліфікації посилення на ст. 14 КК України є зайвим. Зважаючи на високий ступінь суспільної небезпеки таких діянь, відповідна позиція законодавця видається виправданою.

3. У своїх наукових пошуках (скажімо при підготовці монографії), варто було б розглянути законодавчі ініціативи Робочої групи з розробки нового КК України, зокрема, в частині встановлення кримінально-правової заборони за злочини агресії.

Загальний висновок. Оцінюючи роботу в цілому, можна констатувати, що її позитивні моменти переважають висловлені окремі зауваження, які обумовлені тим, що дослідження присвячено темі, актуальній для нинішнього стану нашої держави. Робота характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок дисертантки у науку кримінального права України.

Дисертаційне дослідження «Кримінальна відповідальність за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки

України № 759 від 31 травня 2019 р.), постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р.).

Авторка - Олійник Христина Василівна, за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Офіційна рецензентка:

д.ю.н., професор кафедри теорії права та конституціоналізму

Національного університету «Львівська політехніка»

I.M. Жаровська

Підпис д.ю.н., професора Жаровської І. М., засвідчую:

Вчений секретар Національного університету

«Львівська політехніка», к.т.н., доцент

Р.Б. Брилинський